

Твердохлєбова Наталя Євгенївна

аспірант Національного університету внутрішніх справ України

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСОБИСТІСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРАВООХОРОНЦІВ НА ЕТАПІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Однією з головних задач кадрової політики правоохоронної системи є вдосконалення професійної підготовки фахівців на різних етапах професійної самореалізації.

Весь процес професійного навчання майбутніх працівників правоохоронних органів у вищому навчальному закладі розглядається в рамках трьох стадій: стадія адаптації, інтеріоризації та ревізії професійного потенціалу (1 курс), стадія засвоєння професійних знань, умінь і навичок (2-4 курси), стадія закріплення й усвідомлення професійної готовності (закінчення вищого навчального закладу) [1].

Дослідниками виявлено, що психологічну трансформацію можуть спричиняти як зміни, викликані негативними подіями, такими як переживання людиною самотності, пригніченості, розчарування, різного роду життєвих труднощів, так і позитивні зміни – успіх, відчуття щастя і радощів, самореалізація [2].

Вже в перший рік навчання у вищому навчальному закладі у курсантів може спостерігатися складний психічний стан. Саме в цей період починається період адаптації, внутрішня боротьба, яка пов'язана з високими вимогами до особистісних і професійних якостей майбутніх правоохоронців. Причинами кризових ситуацій першокурсників можуть стати значні фізичні навантаження, розлука з сім'єю, нестача особистого життя, проживання на казарменому положенні, специфіка навчання, низька успішність, що нерідко викликають почуття тривоги, невпевненості в собі і змушують задуматися, чи правильний вибір майбутньої професії вони зробили. Пристосовуючись та реагуючи на специфічну навчальну діяльність і середовище, курсанти-майбутні правоохоронці набувають специфічних психологічних рис.

На етапі набуття професійних знань, умінь і навичок (2-4 курс) курсанти засвоюють теоретичні та практичні засади специфіки правоохоронної діяльності, складність умов її здійснення. Емоційні порушення можуть розвиватися як під впливом факторів, що відносяться до зовнішнього середовища діяльності (перші спроби спілкування з правопорушниками, вирішення завдань застосування до них заходів профілактики та припинення правопорушень і т. і.), так і факторів внутрішньосистемної взаємодії (відносини з керівництвом і курсантами, спільне виконання службових завдань і т. і.). Екстремальні ситуації на стадії закріплення та усвідомлення професійної готовності (закінчення вищого навчального закладу) можуть супроводжуватися стресом, коли у курсантів виникає гострий внутрішній конфлікт між професійними вимогами, посадовими обов'язками та об'єктивною можливістю їх виконувати через брак досвіду. Безсумнівно, внутрішньоособистісні зміни відображаються на їх вчинках, стилі спілкування, поведінці.

На жаль, система відбору абітурієнтів в освітні установи МВС України функціонує на неналежному рівні. Для попередження кризових станів і ситуацій, що виникають у курсантів на всіх стадіях професійного навчання, існує необхідність створення адекватної психодіагностичної процедури виявлення значущих психологічних якостей особистості та її функціональних резервів, що можуть бути розкриті й удосконалені в процесі підготовки до здійснення ефективної правоохоронної діяльності. Особливу увагу при проведенні відбору абітурієнтів в освітні установи МВС працівникам психологічної служби необхідно звертати на особистісну зрілість абітурієнтів, що визначається, зокрема, вихідним рівнем розвитку цінностей, установок, мотивації, наявністю короткострокових і довгострокових цілей, а також особливостями поведінки в стресових ситуаціях і в кризові моменти життєдіяльності.

Основними завданнями психологічного супроводу курсантів на етапі професійного навчання є вивчення й аналіз:

- ціннісної сфери, мотивації;

- особливостей протікання адаптаційних процесів;
- процесів регуляції поведінки та саморефлексії;
- рівня тривожності;
- особистісних якостей і здібностей;
- розвитку комунікативних навичок і позитивного сприйняття себе й оточуючих тощо.

Профілактичні і корекційні методи можуть включати комплекси заходів, спрямованих на зменшення ймовірності розвитку передумов і проявів небажаних професійно й особистісно небезпечних явищ (стрес, тривожність), попередження або корекцію вже існуючих проблем.

Корисними є методи опосередкованого і безпосереднього впливу на психічний стан майбутніх поліцейських. До методів опосередкованого впливу слід віднести способи ефективної організації змісту та умов навчальної діяльності майбутніх правоохоронців: раціоналізація навчального і трудового процесу, розрахунок і обдуманий розподіл робочого навантаження, збагачення змісту навчання і дозвілля, оптимізація соціально-психологічного клімату, переключення з одного виду діяльності на інший в рамках виконання спільних обов'язків в колективі; вироблення оптимальної поведінки при виникненні конфліктних ситуацій та ін.

Методи безпосереднього впливу на психічний стан курсантів включають формування навичок саморегуляції та саморефлексії; насичення сфери спілкування позитивними емоціями; планування заходів, спрямованих на підтримку належної фізичної форми, в тому числі з урахуванням станів втоми, що виникають у процесі виконання навчальної та професійної діяльності. Корисними можуть стати аутогенні тренування (дихальні техніки, прогресивна м'язова релаксація по Джекобсону, аутотренінг за методом Шульца, медитації, психотехнічні вправи, арт-терапія, методи візуалізації, сенсорна інтеграція).

Цільові програми повинні бути спрямовані на розвиток, коригування та вдосконалення особистісних ресурсів, необхідних для подолання стресових та кризових ситуацій, що виникають в процесі життєдіяльності курсантів.

Зміст програми може включати:

- розвиток когнітивної сфери (професійна пам'ять, професійна спостережливість, проникливість, далекоглядність, логічність, прогностичність, інформованість і т.і.);
- розвиток емоційно-вольової сфери (наполегливість, емоційна рівновага, самовладання, вироблення здібностей регулювати власний емоційний стан, справлятися з афектами, контролювати свою поведінку, знаходити вихід зі стресових ситуацій);
- розвиток комунікативних якостей (організованість, впевненість у собі, установка на співробітництво, готовність допомогти, обов'язковість, послідовність, активність у взаємодії, тактовність);
- навчання конструктивній поведінці в конфліктах;
- розвиток цілепокладання та управління часом.

Співробітники психологічної служби разом з керівництвом факультетів вищих навчальних закладів повинні продумати стратегію професійного розвитку і самовдосконалення курсантів: обмін професійною інформацією на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах та ін.

Отже, серед завдань, що стоять перед працівниками психологічної служби важливе місце займають питання профілактики та психокорекції кризових станів і ситуацій серед курсантів на всіх стадіях професійного навчання. Під час психокорекції переживань життєвої кризи можуть відбуватися трансформації елементів ціннісно-сміслової сфери особистості; відбувається активізація власних можливостей, творчих здібностей; акумулювання досвіду, його структурування; усвідомлення наявності сформованих особистісних змін і власної продуктивної самореалізації. В процесі вирішення життєвої кризи формується індивідуальний стиль прояву вольової регуляції, який визначає успішність, результативність, якість життєдіяльності особистості [3].

Отримання спеціальних знань щодо психологічних аспектів професійної правоохоронної діяльності, розвиток професійно важливих якостей, набуття

навичок самовдосконалення майбутніх правоохоронців сприятимуть в подальшому підвищенню ефективності їх професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Милорадова Н. Э. Психологическое сопровождение профессионального развития сотрудников правоохранительных органов. Современные проблемы прикладной юридической психологии [Электронный ресурс] : материалы I Междунар. науч.-практ. интернет- конф. (Минск, 23 нояб. 2017 г.) / отв. ред. И. А. Фурманов. – Минск : Изд. центр БГУ, 2017. – 300 с., С. 103-107.
2. Штепа О. С. Трансформація особистості у тренінгах особистісного зростання та способи її вимірювання / О. С. Штепа // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – №3. – С. 53 – 57.
3. Быков А. Становление волевой регуляции в кризисные периоды развития личности / А. Быков // Прикладная психология и психоанализ. – 2002. – №4. – С.5 – 25.